

În loc de postfață la „Acțiunea Umană”

Scris de Dan Cristian Comănescu
Marți, 03 Iulie 2018 12:11

Unul din evenimentele editoriale ale anului îl reprezintă fără îndoială apariția în română a tratatului de economie „Acțiunea Umană”, capodopera economistului austriac Ludwig von Mises. Tratatul, așteptat de economiștii români serioși de decenii bune, este disponibil acum [online gratuit](#)

iar în curând va fi publicată în condiții grafice speciale și varianta [„hardcover”](#)

. Versiunea online a tratatului este însoțită de o postfață, pe care astăzi o prezentăm ușor adăugită în exclusivitate cititorilor noștri, a traducătorului Dan Cristian Comănescu care încearcă să fixeze atât meritele cât și limitele impresionantului demers misesian dintr-o perspectivă tradițional ortodoxă.

(Ninel Ganea)

Două epistole, mai ales pentru economiștii „austrieci”, dar nu numai, despre buna întrebuințare a cărților din familia acestui tratat, urmate de două apostile despre imbecilizarea noastră, istoria modernității și natura umană

(Cu permisiunea lui R., căruia îi mulțumesc și pe această cale)

A

Dragă Cristi,

În loc de postfață la „Acțiunea Umană”

Scris de Dan Cristian Comănescu
Marți, 03 Iulie 2018 12:11

Întâi îmi cer scuze pentru limitele limbajului. Nu am o lectură adecvată din punct de vedere filozofic, însă subiectul mă interesează ¹, fiindcă este fundamental, inclusiv pentru felul cum văd eu lumea.

De când un prieten mi-a dat „Man, Economy, and State” (MES) ² mă consider un rothbardian. Nu am găsit ulterior un economist care să îmi ofere „so much insight” în ceea ce privește politica și economia societății moderne și nu numai (am citit și din istoria gândirii economice a aceluiași). Cele mai cinice interpretări rothbardiene mi s-au părut confirmate de politica contemporană.

Personal, până la MES nu am înțeles nimic din economie și nu aveam mari speranțe. Am fost întotdeauna șocat de profesorii care aveau o erudiție impresionantă și te bombardau cu informații, dar nu cunoaștere. Niciunul nu avea structura de diamant specifică argumentației rothbardiene. Ca tânăr, probabil orgoliul m-a prins, căci puteam să-i blochez pe toți acești profesori în vârstă, cu argumente logico-deductive la care nu puteau răspunde. Deveneau penibili!

Am devenit abia ulterior conștient și de asumțiile implicite pe care Rothbard nu le formula explicit. Întotdeauna am fost însă conștient că ceea ce mi-a oferit Rothbard este un fel de kit de supraviețuire aruncat din elicopter.

Într-un anumit sens, „geometria” argumentației rothbardiene este într-adevăr aparent fără tradiție și nu îți conferă judecata de valoare cu privire la elementele realității. Dar pare că taie pietre tari! Am văzut, de asemenea, mulți „rothbardieni” care mie mi se părea că se făceau de râs, în diferite discuții, prin faptul că manifestau o ignoranță superbă față de istorie și nu aveau nici un discernământ cu privire la relevanța argumentelor geometrice pe care le aduceau în discuție, cu privire la realitate. Erau „terrible simplifiers”...

Astfel, uneori mi s-a părut că oamenii au de ales între a adera la o tradiție și a se face de râs prin lacuna argumentației, sau a adera la rothbardism și a se face de râs cu irelevanța istorică.

Ideal ar fi să le combinăm pe amândouă, nu?

În loc de postfață la „Acțiunea Umană”

Scris de Dan Cristian Comănescu
Marți, 03 Iulie 2018 12:11

Îmi cer scuze dacă redescopăr roata!

Toate gândurile de bine!

R.

B

Dragă R,

În primul rând, sper că glumești când menționezi limitele limbajului, pentru că ceea ce spui are sens și sună atât de clar încât m-aș bucura să pot fi și eu atât de limpede și de coerent, cu sau fără câteva lecturi diferite.

În tot cazul, cred și eu că bine a făcut prietenul nostru care a răspândit MES, pentru că probabil austriecii bat argumentativ restul modernității, așa cum o geometrie mai bine articulată și poziționată le bate pe cele mai vagi și mai greoaie (sau istorismul relativist, de la extrema opusă) – lucru bine de știut, deși anistoric, vezi bine.

Însă raționalitatea geometrică însăși mă tem că este o limită a modernității, o închidere care se închide, fără legătură organică cu virtutea, modelele care o încorporează, ucenicia pe lângă „bătrâni”, cu înțelepciunea bazată pe vieți și istorie.

Pentru economist, de exemplu, schimbul liber e a priori și invariabil bun, cu tot ce decurge din el, până la camătă, corporații și diviziunea cât mai intensă a muncii. Omul înțelepciunii practice tradiționale, pe de altă parte, ține mai aproape de înfrânare, de pământ, ba chiar și de oarece autosuficiență prudentială, deoarece „camăta e înjugată cu vicleșugul”, în vreme ce producția locală face corp organic cu tot etosul virtuții – deci contează (fără a absolutiza viziunea agrariană în reguli inchizitoriale [3](#)).

Sau, alt exemplu: pentru lumea înțelepciunii acesteia practice, crescute din pământul modelelor exemplare apropiate, era încă evident cum afli până la o vârstă rezonabilă ce înseamnă să „desfaci treptat scutecele copilului și, pe măsură ce crește în responsabilitate, să îi dai mai multă libertate”.

Pentru libertarian e deja ceva ininteligibil. El caută o regulă anistorică, „geometrică”, de genul „e liber să plece îndată ce poate ieși din casă”! Criminal devine părintele care îl oprește să-și vândă organele pe o gumă de mestecat, sau s-o apuce în patru labe după primul pedofil sau necrofil, eventual implementat de gândirea geometrică pe domeniul public, „al nimănu”. Familia și orice ierarhie nebazată pe reguli (și nici o virtute calitativă nu e bazată pe reguli!) e condamnată prin definiție... [4](#)

Pentru raționalitatea practică, dobândită prin ucenicie, regula e o aproximație simplificată, care în cazurile dificile lasă loc drept socotitor înțelepciunii și intențiilor legiuitorului.

Primatul geometriei abolește însă școala ascultării cu smerenie și îndelungă răbdare de bătrâni cu vieți exemplare, consumă capitalul lor social de dreaptă socotință, aruncă limbajul virtuților cunoscute din cercare la coșul de gunoi al minunatei lumi noi – și absolutizează simplificarea. Iar ce trece de ea rămâne vad deschis perversiunii, legale sau ilegale (în beneficiul psihopatiei care maximizează cel mai suplu „dincolo de bine și de rău”, pe considerente strict „marginale”, ca roboții din visele SF).

Bine ilustra un prieten, nu demult, cu un citat dat de Vladimir Moss, din Hobsbawm:

What few realized was how much of modern industrial society up to the mid-twentieth century had relied on a symbiosis between old community and family values and the new society, and therefore how dramatic the effects of their spectacularly rapid disintegration were likely to be.

Se înțelege încotro merg exemplele? Virtutea și conceptul de natură umană sau ordine naturală nu sunt totuna cu istoria, dar se manifestă numai în istorie, la școala și în arena dreptei socotințe.

În loc de postfață la „Acțiunea Umană”

Scris de Dan Cristian Comănescu
Marți, 03 Iulie 2018 12:11

Omul învață scopul și arta vieții, scara virtuții și bifurcațiile ei interne („spirituale”) și externe (politice), nu atât la universitatea geometrică a modernilor, cât din ucenicie și exemple, în context. Experiența le reține adesea mai mult pe cele ascetico-eschatologic orientate, de dragul binelui adevărului și frumosului verificate practic, pe toată durata istoriei, decât pe cele altminteri confortabile. Cazul central (cetatea ideală) ar putea fi... mănăstirea!

Sigur că nu aruncăm peste bord „geometria”, dar cum le combinăm, practic? Dorim o lege anistorică, domnia geometriei, în care înțelepciunea practică a virtuții să se strecoare prin interstiții și dacă în locul ei se strecoară doar psihopatia cu atât mai rău? Sau invers – și geometria rămâne, atunci, la rang de slujnică simplă, pentru treburile mai simple? [5](#)

La anul, dacă ne ajută Dumnezeu, facem un seminar pe Aristotel și Confucius. Oarecum pe linia paideică pentru mai tineri la minte sugerată de Sf. Vasile cel Mare, despre virtuți, modele și înțelepciunea practică, atâta cât se poate vorbi „mai dinafară”, pentru a deprinde vocabularul de bază (filosofia confucianistă fiind poate cel mai robust exemplu de practică sufletească, nici duhovnicească dar nici trupească, animată de idealurile eticii virtuților, spre care Aristotel a avut și el o pornire memorabilă).

Dacă te-ar interesa să redescoperim roata împreună am fi onorați!

Cu drag,

Cristi

P.S. Aristotel (deși bănuț de raționalism uscat, poate și datorită imaginii pe care i-au făcut-o scolasticii) zicea aproximativ că matematica o poate deprinde orice tinerel de 20 de ani, dar înțelepciunea practică necesară legiuitorului abia pe la 50, cine se apuca din timp (oare mai putem spera și noi să îi recunoaștem întrucâtva „sunetul”, cândva?). Confucius, care ar fi lăsat o moștenire practică mai robustă, și-ar fi atins optimul pe la 70 și abia generațiile următoare ar fi cules roadele...

P.P.S. Mises cred că este totuși superior lui Rothbard, printre altele pentru că a trăit încă într-o societate de gentlemani „2D”, adică în care „paharele” se mai spălau măcar pe dinafară. Mises cred ca dorește în fond domnia raționalității sociale practice în politică, nu a regulilor. Ultima ediție din Human Action (1966) subliniază acest aspect (evident în toata opera sa, dar pe care libertarienii mă tem că nu l-au apreciat suficient, cu posibila excepție a lui Callahan, care propune o apropiere de Oakeshott, desigur tot în limitele 2D). Din păcate, Mises nu înțelege nici el că, pe termen lung, gentlemanii și raționalitatea lor nu pot fi decât 3D (cum înțelegea încă Austen; altfel sunt corupți de patimi, cu sau fără inchiziție, în ciuda mefistofelicilor entuziaști ai „fecundității răului”, ca Machiavelli, Mandeville, Kant, Smith, Keynes, Leo Strauss etc.). Și asta presupune constrângeri specific tradiționale, formale sau informale. Adică omul, educația, peisajul, societatea, statul, economia, libertatea, trebuie înțelese la scara modelelor filocalice – și nu doar pe termen scurt și pe suprafață. Altfel, mă tem că scara reducăționismului geometric în teorie și a profitului sociopatic în practică devine criteriul final. [6](#)

C

Din Sf. Marcu Ascetul

(Filocalia vol. 1, trad. Pr. Dumitru Stăniloae)

Cel ce a lăsat fapta și se reazămă pe cunoștința simplă ține, în loc de sabie cu două tăișuri, băț de trestie, care în vreme de războiu, cum zice Scriptura (Is. 36, 6), găurește mâna și strecoară în ea otrava firii înainte de cea a vrăjmașilor.

Pricina a tot păcatul este slava deșartă și plăcerea. Cel ce nu le urăște pe acestea, nu va deșădăcina patima.

„Rădăcina tuturor relelor s-a zis că este iubirea de argint” (Tim. 6, 10). Dar și aceasta e vădit că se susține prin acelea.

Mintea devine oarbă prin aceste trei patimi: prin iubirea de argint, prin slava deșartă și prin plăcere.

În loc de postfață la „Acțiunea Umană”

Scris de Dan Cristian Comănescu
Marți, 03 Iulie 2018 12:11

Câteșitrele sunt, după Scriptură, fiicele lipitoarei (Prov. 30, 15), fiind iubite de necumpătare cu iubire de maică.

Cunoștința și credința, tovarășele firii noastre, nu sunt tocite prin nimic altceva ca prin acelea.

Mânia, furia, războaiele, uciderile și tot pomelnicul relelor, din pricina lor au prins atâta putere între oameni.

Iubirea de argint, slava deșartă și plăcerea trebuiesc urâte ca niște mame ale relelor și ca niște mame vitrege ale virtuților.

Din pricina lor ni s-a poruncit, „să nu iubim lumea și cele din lume” (1 Io. 2, 15). Iar aceasta s-a zis, nu ca să urâm fără judecată faptele lui Dumnezeu, ci ca să tăiem prilejurile celor trei patimi.

„Nimenea, zice Apostolul, slujind în oaste, nu se încurcă cu treburile vieții” (2 Tim. 2, 4). Căci cel ce vrea să biruiască patimile, încurcându-se în acele treburi, e asemenea celui ce vrea să stingă focul cu paie.

D

Din Pateric

Ne-a spus nouă avă Daniil, preotul Schitului, zicând: „Când eram mai tânăr, am mers la Tebaida și m-am pogorât la un oraș să-mi vând lucrul mâinilor mele. Și, era acolo un om cu numele Evloghie, care avea meșteșugul pietrăriei și lucra toată ziua și nimic nu gusta până seara. Iar, după ce se însera, mergea prin tot orașul și, pe câți străini afla, îi ducea în casa sa și, spălându-le picioarele cu mâinile sale, îi hrănea pe ei, iar, din fărâmiturile ce rămâneau, mânca și el, iar ce mai prisosea le arunca la câini.

În loc de postfață la „Acțiunea Umană”

Scris de Dan Cristian Comănescu
Marți, 03 Iulie 2018 12:11

Deci, suindu-mă ca să-mi vând lucrul mâinilor mele în orașul acela, am înserat. Și, Evloghie, m-a luat și pe mine, cu alți străini în casa sa și, după obicei, ne-a spălat picioarele și ne-a ospătat pe noi; și aceasta, de multe ori, mi-a făcut și mie și altor frați, care erau cu mine.

Deci, eu văzându-i bunătățile lui, m-am minunat și am început a posti câte o săptămână, rugându-mă lui Dumnezeu pentru dânsul, ca să-i dea Dumnezeu lui mai multă avere, ca să poată hrăni pe și mai mulți străini. Și, postind trei săptămâni și mai mult, am slăbit de post, încât abia mai trăiam și, iată, am văzut pe Cineva, cu sfântă cuviință, venind către mine și zicându-mi: „Ce este, părinte Daniile?” Iar eu am zis către Dânsul: „Am făgăduit lui Dumnezeu să nu gust pâine, până ce nu mă va auzi, pentru Evloghie, săpătorul de piatră, să-i dea lui bogăție, ca și pe mai mulți străini să-i odihnească.” Și mi-a zis mie: „Nu este de trebuință, că bine îi este lui, precum se află acum.” Iar eu am zis: „Nu, Doamne, ci să-i dai lui, ca toți să proslăvească numele Tău cel sfânt.” Și mi-a răspuns mie iarăși: „Eu ți-am spus ție, că bine se află. Însă, de voiești să-i dai lui, te faci chezaș pentru sufletul lui, cum că se va mântui, dacă îi voi da lui mai multă avere?” Iar eu am zis către Dânsul: „Din mâinile mele să ceri sufletul lui.”

Și acestea zicând, m-am aflat stând ca la o Sfântă Înviere și am văzut pe un tânăr, cu sfântă cuviință, șezând pe piatra cea sfântă, iar Evloghie sta de-a dreapta Lui. Apoi, a trimis la mine Tânărul acela pe unul din cei ce stăteau înaintea Lui și mi-a zis mie: „Oare, tu ești cel ce te-ai prins chezaș, pentru Evloghie?” Iar cei ce stăteau de față au zis: „Așa, Stăpâne, acesta este.” Și, iarăși, mi-a zis mie: „Chezășia de la tine o voi cere.” Eu am zis: „Așa, Stăpâne, de la mine, numai să-i înmulțești lui averea.” Deci, am văzut îndată pe doi voinici băgând în sânul lui Evloghie aur mult și, cu cât aceia îi dădeau, cu atât sânul lui și mai încăpător se făcea. Iar, după ce m-am sculat din somn, am cunoscut că mi s-a ascultat rugăciunea și am proslăvit pe Dumnezeu. Iar, Evloghie, ieșind după obiceiul său la lucru a lovit într-o piatră și a auzit un sunet și iarăși a lovit și a aflat o ferestruică. Deci, a lovit a treia oară și a găsit-o din nou și era plină cu aur. Și înspăimântându-se se întreba: „Ce să fac? Nu știu. De-i voi lua pe aceștia în casa mea va auzi stăpânul, și-i va lua pe ei, iar eu în ispită voi cădea. Dar, îi voi lua eu, și-i voi pune unde nu știe nimeni și, cumpărând dobitoace, voi zice că piatră car cu ele.”

Deci, părăsindu-și lucrul cel bun, pe care îl făcea în toate zilele cu străinii, a intrat într-o corabie și s-a dus la Constantinopol. Iar în acea vreme împărăția lustrin, unchiul lui Justinian. Și, dând aur mult împăratului și dregătorilor lui, ei l-au pus pe el dregător al cetății. Și și-a cumpărat case mari, care se numesc „ale egipteanului”, până în ziua de astăzi. Iar, după doi ani am văzut în vis pe Tânărul acela cu sfântă cuviință iarăși la Sfânta Înviere stând pe Sfânta piatră. Și, aducându-mi aminte de Evloghie, am zis în sinea mea: „Oare unde este Evloghie?” Și, după aceea am văzut pe Evloghie, izgonit de la față Tânărului și târât de un arap. Iar deșteptându-mă din somn, am cunoscut ce însemnează visul și am zis întru sine-mi: „Vai mie, păcătosului, ce am făcut? Mi-am pierdut sufletul meu.”

Deci, sculându-mă, m-am dus în orașul acela, unde, mai înainte, fusese Evloghie tăietor de piatră, făcându-mă a-mi vinde lucrul mâinilor mele și așteptam să vie Evloghie să mă ia, după obicei, în casa lui, însă n-a fost cine să mă ia. Atunci, sculându-mă, am rugat pe o bătrână, zicând: „Rogu-mă ție, maică, să-mi aduci mie puțină pâine ca să mănc, că n-am mâncat astăzi.” Iar ea, degrabă ducându-se mi-a adus pâine și fiertură și, șezând aproape de mine, a început a-mi grăi mie cuvinte duhovnicești și folositoare: „Nu-ți este ție de folos, zicea, că să umbli prin lume. Au nu știi că viața călugărească de liniște are

trebuiță?” Încă și altele multe cuvinte folositoare mi-a grăit mie. Iar eu am zis: „Dar cum mă sfătuești să fac? Că lucrul mâinilor mele am venit să-l vând.” Iar ea mi-a răspuns mie: „Măcar că și lucrul mâinilor îți vinzi, să nu zăbovești așa noaptea prin oraș.” Iar eu i-am zis ei: „Cu adevărat, așa este.” Și iarăși am întrebat-o pe ea: „Spune-mi maică, nu cumva este în orașul acesta vreun om temător de Dumnezeu și primitor de străini?” Iar ea mi-a zis: „Părinte și stăpâne, am avut aici pe un tânăr tăietor de piatră, care multă milă făcea cu străinii, dar Dumnezeu văzându-i fapta lui cea bună i-a dat lui dar, că am auzit de dânsul că, acum, este senator în Constantinopol.”

Deci, auzind aceasta, am zis în sine-mi: „Eu am făcut uciderea aceasta.” Și, intrând într-o corabie, am mers la Constantinopol și, întrebând și găsind casa lui Evloghie, ședeam lângă poartă, vrând să-l văd pe el, când va ieși. Deci, iată, l-am văzut pe el ieșind cu multă mândrie, înconjurat de oameni mulți și am strigat: „Miluiește-mă că am să-ți grăiesc ceva în taină.” Iar el n-a voit nici măcar să se uite la mine, iar slugile lui chiar să mă bată au început. Dar eu, la alt loc ieșindu-i înainte, iarăși am strigat. Iar el a poruncit ca să mă bată, încă mai mult. Și, așa am stat patru săptămâni înaintea ușilor casei lui, înviforându-mă de zăpadă și de ploaie, și tot n-am putut să vorbesc cu el. Atunci, supărându-mă, m-am aruncat înaintea chipului Domnului nostru Iisus Hristos, cu lacrimi, și mă rugam, zicând: „Doamne, iartă-mă de chezașia omului acestuia, iar, de nu, atunci și eu rămân în lume.”

Acestea zicându-le, în cugetul meu, îndată am adormit și, iată, a început un sunet mare și se auzea că vine împărăteasa și înaintea ei și în preajma ei mergeau mulțime de mii de oameni. Iar eu am strigat, zicând: „Miluiește-mă Stăpână.” Iar ea, stând mi-a zis mie: „Ce voiești?” Eu i-am zis ei: „Pe Evloghie, prefectul, l-am luat în chezașie și s poruncești să fiu slobozit de chezașia aceasta.” Iar ea mi-a răspuns mie: „În lucrul acesta eu nu am amestec, ci precum știi, așa să-ți împlinești chezașia ta.” Și, deșteptându-mă, am zis în sinea mea: „Măcar de-mi va fi mie să mor, dar nu mă voi depărta de la porțile lui Evloghie, până nu voi vorbi cu el.” Și am mers iarăși înaintea porții lui, și când voia să iasă el, iar am strigat. Deci, alergând una din slugile lui cu un băț, atâta bătaie mi-a dat mie, încât mi-a sfărâmat tot trupul meu. Atunci, mâhnindu-mă, am zis în sinea mea: „Mă voi duce la Schit și, de va voi Dumnezeu, îl va mântui pe Evloghie, cu

judecățile care le știe.”

Deci, ducându-mă să caut o corabie, care să meargă la Alexandria, am aflat. Și cum am intrat ca să mergem cu corabia, îndată, de mâhnire și de bătaie, am căzut ca un mort și am adormit. Și m-am văzut pe mine, în vis, că eram la Sfânta Înviere și Tânărul acela șezând pe Sfânta Piatră a cinstului mormânt. Și căuta spre mine cu mânie, încât de frică m-am cutremurat, ca o frunză, și nu puteam să-mi deschid nici gura mea, că mi se împietrise inima din mine. Și mi-a zis mie: „Dar nu te duci ca să-ți împlinești chezașuirea ta?”

Deci, a poruncit la doi din cei ce stau de față ca legându-mă să mă spânzure, apoi m-au bătut destul și-mi ziceau mie: „Să nu începi nici un lucru mai presus de măsura ta și să nu te sfădezi cu Dumnezeu!” Și, încă fiind eu spânzurat, iată, s-a făcut un glas: „Vine Împărăteasa.” Și văzând-o pe ea, am luat îndrăzneală și am zis către dânsa cu glas lin: „Miluiește-mă, Stăpâna lumii.” Iar ea mi-a zis iarăși: „Ce voiești?” Și eu am zis: „Pentru chezașuirea lui Evloghie sunt spânzurat aici.” Și mi-a zis mie: „Iată, eu mă voi ruga pentru tine!” Deci, am văzut-o că a mers și a început să sărute picioarele Tânărului aceluia. După aceea mi-a zis mie Tânărul: „Mai mult să nu mai faci un lucru ca acesta.” Eu am zis: „Nu, Stăpâne. Că eu mă rugasem, la început pentru dânsul, ca mai mare să fie, dar am greșit, Stăpâne, iartă-mă” Apoi a poruncit ca să mă slobozească pe mine și mi-a zis: „Să mergi la chilia ta, că Eu, iarăși voi aduce pe Evloghie la cea dintâi rânduială a lui: tu nu te îngriji de aceasta.”

După aceea, îndată deșteptându-mă, m-am bucurat foarte tare, izbăvindu-mă de o chezașuire ca aceasta, și am mulțumit lui Dumnezeu și Stăpânei, celei cu totul fără prihană. Deci, după trei luni, am auzit că a murit Iustin împăratul și, în locul lui, s-a făcut alt împărat. Și a început prigoană asupra stăpânitorilor și pe dregătorii cei mari i-au ucis și le-au jefuit averile. Asemenea au făcut și lui Evloghie, iar el singur a fugit din Constantinopol, și poruncise împăratul ca, oriunde s-ar afla, să-lucidă.

Deci, Evloghie s-a întors la locul său cel dintâi și și-a schimbat hainele sale, ca și mai întâi, când era sărac. Și s-au adunat locuitorii orașului aceluia, ca să-l vadă pe el, și-i ziceau lui: „Auzisem de tine că te-ai făcut dregător mare.” Iar el răspundea: „De m-ar fi pus pe mine mare dregător nu m-ați mai fi văzut pe mine aici, ci alt egiptean este acela de care ați auzit, dar eu am fost și m-am închinat la Sfintele Locuri”. Deci, venindu-și întru sine, zicea: „Smeritule Evloghie, acum du-te, ia-ți uneltele tale, și mergi de lucrează, că aici nu este Constantinopolul, ca nu cumva și capul tău să-l pierzi.” Apoi, luându-și uneltele sale, a ieșit la piatra de mai înainte, unde aflase comoara aceea, socotind că va mai afla și alta și, lovind în piatră până la al șaselea ceas, n-a aflat nimic.

Deci, a început a-și aduce aminte de hrana și de dulceața mâncărilor pe care le avea la palate și de amăgirea mândriei lumii acesteia, și, iarăși, zicea către sine: „Scoală-te de lucrează că aici este Egiptul.” Apoi, puțin câte puțin, l-a îndreptat pe el Mântuitorul și Sfânta noastră Stăpână la cea dintâi a lui orânduială. Și, făcându-se seară, iată Evloghie a venit, chemând pe străini la găzduire. Și, văzându-l pe el, am suspinat și, lăcrimând, am zis către Dumnezeu: „Cât s-au mărit lucrurile Tale, Doamne, toate cu înțelepciune le-ai făcut. Cu adevărat, Tu, Doamne, faci săraci și îmbogățești, smerești și înalți și Judecățile Tale sunt necurmate.” Și, luându-mă și pe mine, împreună cu alți săraci, ne-a dus la casa lui și, spălându-ne picioarele, ne-a pus masă. Și, după ce am mâncat noi, luându-l de o parte, i-am zis lui: „Cum te afli, frate Evloghie?” Iar el a zis: „Roagă-te pentru mine, avă, că sunt sărac, neavând nimic.” Iar eu am zis către el: „O, de n-ai fi avut nici acestea pe care le ai!” Iar el a zis: „Pentru ce, avă? Nu te-am smintit cândva, cu ceva?” Atunci, i-am povestit lui toate cele ce s-au petrecut. Și, plângând de ajuns, a zis: „Roagă-te, avă, ca să trimită Dumnezeu cele de trebuință, că, de acum, mă îndreptez”. Iar eu am zis: „Cu adevărat, fiule, să nu nădăjduiești să ți se încredințeze altceva de la Hristos, cât vei fi în lumea aceasta, afară de plata osteneții tale acesteia.”

Și, urându-i cele bune, m-am întors, și a rămas Evloghie așa, săpând în piatră și primind pe străini, până la sfârșitul zilelor sale. Și, făcându-se de o sută de ani, nu s-a lăsat de această lucrare, ci îi da lui Dumnezeu putere, până când s-a împlinit călătoria vieții sale. Să ne minunăm, dar, de iubirea de oameni a lui Dumnezeu. Care, după ce l-a înălțat, pentru puțină vreme, atât de mult, apoi, iarăși l-a smerit pe el, pentru a-i fi de folos. Să ne rugăm, deci, să ne smerim și noi în frica Domnului pentru Iisus Hristos, că doar vom afla milă la înfricoșătorul lui Scaun, pentru rugăciunile Preasfintei Născătoare de Dumnezeu și pururea Fecioarei Maria și a tuturor Sfinților Lui. Amin.

1. În discuție este întrebarea dacă raționalismul anistoric „de fotoliu” practicat de Mises și elevii săi („armchair economics”, spun ei) are în practică ponderea care cred ei că o are. Cu alte cuvinte, dacă latura strict logico-deductivă, sau „logico-praxeologică”, explicit cvasi-geometrică, pe scurt, „geometria” lor, implică practic viabilitatea proiectelor economice (diviziunea spațio-temporală cât mai intensă a muncii) sau politice (liberalismul bazat pe drepturi anistorice) recomandate de ei. Pe de altă parte, există o raționalitate practică insesizabilă din afara practicii? Există lecții esențiale ale istoriei inaccesibile din afara istoriei? Pot ele avea consecințe nebănuite de la înălțimea platonice a raționalismului „geometric”, în particular asupra condițiilor de posibilitate ale înfloririi umane pe termen lung? – n.tr.

[□](#)

2. Scris de Murray Rothbard (1926-1995), cel mai talentat, prolific și influent elev al lui Mises. Man, Economy, and State a fost inițial proiectat ca o introducere mai accesibilă la Acțiunea umană, dar a sfârșit prin a dobândi amploarea și reputația binemeritată de tratat paralel și complementar, de sine stătător. Ceea ce se spune aici despre

Man, Economy, and State este, în ansamblu, valabil și pentru Human Action. Totuși cf. și finalul epistolei următoare, pentru unele nuanțe. – n.tr.

[□](#)

3. Eventual cu mijloacele unei Revoluții Franceze de sens contrar, „distributist”. Pentru distincția relevantă între politicile „geometrice” de stil „apusean” și cele mai drept socotitoare, în duh „răsăritean”, cf., e.g.,

[James Kelley, Anatomizing Divinity, ;
Walterville, OR, 2011, cap. 7, „Political Theology East and West”](#)

. A se vedea acum și

[traducerea lui Ninel Ganea](#)

; cf. și nn. iv și v, infra – n.tr.

[□](#)

4. Inclusiv regalitatea ortodoxă, pusă bunăoară de Pr. Constantin Galeriu în următoarea lumină: „în viziunea lui Eminescu edificarea societății și a statului nu se putea face plecând de la „natură” ci de la resortul temeiului ei divin-uman, creștin. „Menirea monarhiei creștine, afirmă el, e a modela asprimea legilor inerente statului prin apărarea celui slab de exploatarea celui puternic”. Mai profund încă, el observă această compensație: „celor puternici, oamenilor politici li se cere, sau o mare inteligență sau un mare caracter, care să compenseze munca societății-munca celor mulți care-i susține”. Și precizează: „Acesta ar fi idealul monarhiei creștine și ar fi misiunea Bisericii de a răspândi acest sentiment și-n clasele de jos și-n cele de sus”.” (<<BIOGRAFIA FIULUI LUI DUMNEZEU>>, A <<BLÂNDULUI NAZARINEAN>> ÎN CONȘTIINȚA LUI EMINESCU, [pdf online](#)). [□](#)

5. Într-un cadru oarecum „minor”, dar încă relevant, cu dialectica opozițiilor plăcut temperată, în duh ardelean, a se vedea și comparația clasică a lui Blaga între satele săsești și cele românești, din care putem cita aici numai câteva rânduri: „Străvechile, masivele sate săsești și-au studiat – cel puțin așa pare – foarte mult locul unde aveau să fie clădite. Din felul cum ele se aliniază, potrivit unor exigențe geometrice, se desprinde impresia de calcul... Sașii sunt ingineri înnăscuți, ei impun naturii ordinea din sufletul lor, ei își aliniază casele, ca și ideile, în luptă cu tainele înconjurătoare... Românul nu va încerca să schimbe cursul lucrurilor, nici să modifice configurația pământului... Ulițele unui sat de munte se pierd printre stânci șerpuitoare ca pâraiele. Ele mai bucurosi ocolesc stâncile decât a le tăia... lubește și românul geometria, dar numai în arta lui când cioplește o cruce, când crestează o furcă, când rotunjește un ulcior, sau când stilizează niște flori în covoarele pentru laviți. Pentru viața săsească geometria e esențială, pentru român ea e o podoabă marginală.” [Online](#)

6. Pentru unele exemple și discuții suplimentare corelate, a se vedea eventual și Mihai-Vladimir Topan și Dan Cristian Comănescu „Lansare carte – Biblia Economică a Omului Civilizat”,

[înregistrare din 29.09.2017, disponibilă prin amabilitatea ;
Academiei Private](#)

– n.tr.

[□](#)